

Franchising

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet två motioner från den allmänna motionstiden år 2000 vari förordas lagstiftning om franchising.

Utskottet avstyrker bifall till motionerna.

I betänkandet finns en reservation.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	3
Utskottets överväganden	4
Lagstiftning om franchising.....	4
Allmän bakgrund	4
Motionerna	5
Utskottets ställningstagande	6
Reservation.....	8
Lagstiftning om franchising.....	8
Förteckning över behandlade förslag.....	9
Motioner från allmänna motionstiden.....	9

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

Lagstiftning om franchising

Riksdagen avslår motionerna 2000/01:L902 och 2000/01:L910.

Reservation (v)

Stockholm den 22 mars 2001

På lagutskottets vägnar

Tanja Linderborg

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Tanja Linderborg (v), Rolf Åbjörnsson (kd), Marianne Carlström (s), Stig Rindborg (m), Rune Berglund (s), Karin Olsson (s), Henrik S Järrel (m), Elizabeth Nyström (m), Marina Pettersson (s), Christina Nenes (s), Tasso Stafilidis (v), Kjell Eldensjö (kd), Berit Adolfsson (m), Anders Berglöv (s), Raimo Pärssinen (s) och Agne Hansson (c).

Utskottets överväganden

Lagstiftning om franchising

Utskottets förslag i korthet

Utskottet föreslår att riksdagen avslår två motioner från allmänna motionstiden år 2000 med krav på lagstiftning om franchising. Jämför reservation (v).

Allmän bakgrund

Franchising är en form av samverkan mellan två näringsidkare, franchisegivaren och franchisetagaren. Den förstnämnde upplåter genom ett franchiseavtal åt en eller flera franchisetagare rätten att mot ersättning sälja varor eller tjänster under visst namn och ett visst kännetecken som tillhandahålls av franchisegivaren. Franchising utmärks av ett gemensamt uppträdande utåt från franchisetagarens och hans franchisetagares sida. Franchisetagarens verksamhet bedrivs dock i eget namn och för egen räkning. Villkoren för verksamheten regleras vanligen genom ett standardavtal mellan parterna.

Med anledning av ett riksdagsbeslut om att regeringen borde utreda de frågor och problem av juridisk natur som kan aktualiseras i samband med franchising tillsattes år 1984 Franchisutredningen (bet. NU 1983/84:3). År 1987 överlämnade utredningen betänkandet (SOU 1987:17) Franchising – ett förslag till lag om franchising. Regeringen beslutade hösten 1991 att lägga utredningen till handlingarna. Någon lagstiftning i Sverige som direkt tar sikte på franchising finns således inte.

Inom EU har endast ett fåtal länder infört lagstiftning om franchising, Frankrike år 1989 och Spanien år 1996. I Kanada och USA handhas lagstiftning om franchising på delstatsnivå, och i USA finns sedan några år lagstiftning om franchising i de flesta delstater. I Australien utvecklades på 1990-talet en frivillig reglering på området i form av en uppförandekod (mandatory code of conduct), som administrerades och upprätthölls av ett särskilt råd med representanter från alla franchisesektorer.

I september 2000 företog lagutskottet en studieresa till Australien. Ett av ändamålen med resan var att få information om aktuella lagstiftningsfrågor rörande franchising och om olika erfarenheter rörande franchising. Utskottet kunde därvid konstatera att genom en ändring år 1998 av den federala konkurrens- och konsumentlagstiftningen, the Trade Practices Act, den australiska regeringen getts möjligheter att förklara en uppförandekod bindande. Uppförandekoden om franchising hade på detta sätt kommit att bli en del av den federala lagstiftningen i Australien. Den 1 juli 1998 skärptes därigenom franchisegivares skyldighet att lämna tydligare och mer omfattande information vad gäller franchiseföretaget till redan existerande franchisetagare. I ett

andra steg senare under året fick presumtiva franchisetagare samma rättigheter.

Inom Unidroit, ett internationellt institut för harmonisering av privaträtten, har sedan lång tid pågått ett arbete med att utarbeta en handbok som behandlar olika frågor vid internationell franchising. Inom Unidroit övervägs också frågan om att tillskapa en modellag för nationell lagstiftning om franchising.

Franchising berörs av EG:s konkurrensrätt på så sätt att för vissa grupper av avtal mellan företag har i EG-rätten undantag gjorts från det generella förbudet mot konkurrensbegränsande förfaranden. Grunden för dessa undantag, som regleras i förordningar, är att de avtal som avses i allmänhet anses förbättra varudistributionen och utbudet av tjänster samt ge även konsumenter och andra slutanvändare en skälig andel av de fördelar som uppnås. En sådan förordning om gruppundantag gäller s.k. vertikala avtal. Franchiseavtal hör till denna kategori.

De materiella konkurrensreglerna enligt EG-rätten har stått som förebild för den konkurrenslag som i Sverige gäller sedan den 1 juli 1993. Konkurrenslagen (1993:20) innehåller sålunda bl.a. principiella förbud mot konkurrensbegränsande samarbete mellan företag. Vidare har med stöd av konkurrenslagen i olika regeringsförordningar meddelats gruppundantag som motsvarar de inom EG gällande. Franchiseavtal omfattas därvid av förordningen (2000:1193) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för vertikala avtal, som trädde i kraft den 1 januari 2001 och som gäller till utgången av december månad år 2005. Med vertikala avtal avses enligt förordningen avtal som ingås mellan två eller flera företag vilka, inom ramen för avtalet, är verksamma i olika led i produktions- eller distributionskedjan, och som avser villkoren för parternas inköp, försäljning eller återförsäljning av vissa varor eller tjänster. Enligt en övergångsbestämmelse till förordningen 2000:1193 skall intill utgången av år 2001 den tidigare gällande förordningen (1996:369) om gruppundantag enligt 17 § konkurrenslagen (1993:20) för franchiseavtal under vissa förutsättningar fortfarande tillämpas på äldre franchiseavtal.

Motionerna

I motion L902 av Tanja Linderborg m.fl. (v) framhålls att franchisetagarna ofta intar en underlägsen ställning i förhållande till franchisegivarna. Franchiseavtalen är många gånger ensidigt utformade till franchisetagarens nackdel. Beroendeförhållandet liknar, anför motionärerna, det som förekommer vid anställnings-, arrende- och hyresförhållanden och motiverar därför ett liknande skydd för franchisetagaren. Motionärerna framhåller att franchisegivaren bör vara skyldig att informera om sitt företags ekonomiska ställning och visa att han eller hon kan uppfylla sina förpliktelser enligt avtalet. Franchisegivaren bör också vara skyldig att ge en korrekt och sanningsenlig information om det affärskoncept, som avtalet grundas på, och om andra relevanta uppgifter, som är av vikt för franchisetagarens beslut att ingå avtal. Vid internationell franchising, där huvudfranchisegivaren finns utomlands, är enligt

motionärerna franchiseägarens möjligheter att få information i dag ytterst begränsade. Motionärerna pekar också på att franchiseavtal ofta innehåller en s.k. skiljeklausul, men franchiseägarna är allmänt sett inte medvetna om de kostnader som är förknippade med ett skiljedomsförfarande. Enligt motionen kan den självsanerande verksamheten inom branschen inte betraktas som oberoende och fristående. Mot nu redovisad bakgrund anser motionärerna att det är hög tid att franchising som företagsform åter blir allsidigt belyst i en utredning. Det finns därvid skäl att överväga en särskild juridisk reglering av företeelsen som syftar till en mer jämbördig relation mellan parterna. I motionen begärs sålunda att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över franchiseverksamheten.

Även Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s) anser i motion L910 att franchiseavtal allmänt sett kännetecknas av en stark ensidighet till franchisegivarens förmån på bekostnad av den svagare parten, franchiseägaren. Det är, enligt motionärerna, allvarligt eftersom franchising är en samverkansform som på senare tid vuxit kraftigt i Sverige, inte minst inom tjänstesektorn. Motionärerna pekar på att det inte heller förekommer något förtroendefullt samarbete mellan organiserade intressen på området till skillnad från exempelvis förhållandena i hyressektorn. Vidare framhålls i motionen att den självsanerande verksamheten ensidigt kontrolleras av franchisegivarna och inte är fristående och oberoende. Med hänsyn till det anförda anser motionärerna att lagstiftning om franchising skulle vara ett viktigt skydd för franchiseägarna. En sådan lagstiftning skulle kunna bygga på Franchiseutredningens förslag från 1987. I motionen yrkas ett tillkännagivande i enlighet med det anförda.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill erinra om att motioner med yrkanden om lagstiftning om franchising varit föremål för behandling av riksdagen vid åtskilliga tillfällen sedan början av 1980-talet. Hösten 1992 behandlades sådana motioner utförligt i lagutskottets betänkande 1992/93:LU2. Utskottet ansåg därvid att någon lagstiftning om franchising inte borde införas och erinrade om att en relativt noggrant reglerad självsanerande verksamhet uppkommit med inslag av bl.a. uppföranderegler och förekomsten av en etisk nämnd med uppgift att verka för god affärssed på området. Några olägenheter till följd av denna ordning syntes inte ha framkommit. Enligt utskottets mening borde emellertid utvecklingen följas uppmärksamt, och inte minst borde förhållandena utomlands studeras närmare. Utskottet framhöll också att som utgångspunkt måste gälla att frågan skall hanteras i Sverige på ett sätt som står i överensstämmelse med den internationella utvecklingen. Skulle mot den bakgrunden förhållandena påkalla lagstiftningsåtgärder får regeringen på nytt överväga behovet av sådana åtgärder och eventuellt förelägga riksdagen förslag i ämnet. Med det anförda avstyrkte utskottet bifall till de då aktuella motionerna. Riksdagen följde utskottet.

När frågan beträffande lagstiftning om franchising behandlades senast våren 1999 med anledning av liknande motioner som de nu aktuella (se bet.

1998/99:LU7) kunde utskottet konstatera att arbetet inom Unidroit med en handbok om internationell franchising var slutfört och att handboken (Guide to International Master Franchise Arrangements) publicerats i september 1998. Utskottet noterade vidare att Unidroits franchiseprojekt i fortsättningen var inriktat på utarbetandet av en modellag för nationell lagstiftning om franchising. Mot denna bakgrund framhöll utskottet, i likhet med vad utskottet gjort våren 1998, på nytt vikten av att regeringen har en beredskap för att överväga lagstiftning om franchising och att frågan i Sverige hanteras på ett sätt som står i överensstämmelse med den internationella utvecklingen. Utskottet utgick från att regeringen agerade i enlighet med det anförda utan att något formellt tillkännagivande därom från riksdagens sida behövde komma till stånd och avstyrkte bifall till de då aktuella motionerna.

Utskottet anser sig nu inte ha någon anledning att frånga sina tidigare ställningstaganden. När det gäller arbetet inom Unidroit vill utskottet peka på att en studiegrupp nyligen utarbetat ett förslag till modellag för nationell franchising. Förslaget skall ligga till grund för vidare arbete inom Unidroit som utförs av en kommitté bestående av experter som företräder de nationella regeringarna. Kommitténs första möte kommer att äga rum i Rom i slutet av juni 2001.

Med det anförda avstyrker utskottet bifall till motionerna L902 och L910.

Reservation

Lagstiftning om franchising

av Tanja Linderborg och Tasso Stafilidis (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Riksdagen bifaller därmed motion 2000/01:L902 samt delvis motion 2000/01:L910.

Ställningstagande

Franchisetagarna intar ofta en underlägsen ställning i förhållande till franchisegivarna. Franchiseavtalen är många gånger ensidigt utformade till franchisetagarens nackdel. Beroendeförhållandet liknar, enligt vår mening, det som förekommer vid anställnings-, arrende- och hyresförhållanden och motiverar därför ett liknande skydd för franchisetagaren. Franchisegivaren bör vara skyldig att informera om sitt företags ekonomiska ställning och visa att han eller hon kan uppfylla sina förpliktelser enligt avtalet. Vidare bör franchisegivaren vara skyldig att ge en korrekt och sanningsenlig information om det affärskoncept, som avtalet grundas på, och om andra relevanta uppgifter, som är av vikt för franchisetagarens beslut att ingå avtal. Vid internationell franchising, där huvudfranchisegivaren finns utomlands, är franchisetagarens möjligheter att få information i dag ytterst begränsade. Ett annat förhållande som måste uppmärksammas är att franchiseavtal ofta innehåller en s.k. skiljeklausul. Franchisetagarna är emellertid allmänt sett inte medvetna om de kostnader som är förknippade med ett skiljedomsförfarande. Vi vill också framhålla att den självsanerande verksamheten inom branschen inte kan betraktas som oberoende och fristående.

Mot nu redovisad bakgrund anser vi att det är hög tid att franchising som företagsform åter blir allsidigt belyst i en utredning. Det finns därvid skäl att överväga en särskild juridisk reglering av företeelsen som syftar till en mer jämbördig relation mellan parterna. Samtidigt vill vi betona att lagstiftningen inte får försvåra franchisesystemets möjligheter för företagande. Det får ankomma på regeringen att tillsätta en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över franchiseverksamheten.

Vi föreslår alltså, med bifall till motion L902 och med delvis bifall till motion L910, att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi nu har anfört.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden

2000/01:L902 av Tanja Linderborg m.fl. (v) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen begär att regeringen tillsätter en utredning med uppdrag att i ett brett perspektiv se över franchiseverksamheten.

2000/01:L910 av Lena Sandlin-Hedman m.fl. (s) vari föreslås att riksdagen fattar följande beslut: Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av lagstiftning om franchising.